

Podcasting av forelesninger i sosiologi

Programutvalget i sosiologi ønsker at vitenskapelige ansatte og ledelsen ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi åpner opp for at forelesninger i sosiologi kan podcastes. I første omgang ønsker vi at det gjennomføres et prøveprosjekt våren 2009. Med podcasting menes at det gjøres lydopptak av forelesninger, som deretter legges ut på Internett, for eksempel via Classfronter eller universitetets hjemmesider. Mer om dette følger lenger ut i dokumentet. Vårt mål med dette er først og fremst at studenter med spesielle behov skal få en enklere studiehverdag. Dessuten kan et slikt tilbud tenkes å bidra til å gjøre universitetet i oslo til en ekstra attraktiv studieplass for lærevillige sosiologistudenter. Teologisk Fakultet (TF) er det fakultetet ved universitetet i Oslo som har høyest grad har publisert forelesninger på Internett. Evalueringer derfra viser at studentene som benytter lydfilet mest aktivt er de som allerede har vært på forelesning. Opptakene brukes altså primært som et verktøy for repetisjon og videre fordypning i læringsprosessen, ikke som en erstatning for oppmøte. Farene ved en slik publisering må imidlertid ikke oversees. En kort drøfting av ulike problemstillinger som kan oppstå følger fra side to i dokumentet, etter en rask innføring i praktiske sider ved opptak og publisering.

Hvordan gjøre opptak?

Lydopptakene kan gjøres ved hjelp av en digital minidiscopptaker eller en diktafon. Best lyd får man ved å bruke en liten mygg-mikrofon som festes i kragen til den som holder forelesningen. Selve opptakeren kan festes i beltet eller legges i brystlommen til foreleser. Eventuelt kan trådløs mygg benyttes, men disse koster mer og foreleser må uansett gå med en liten boks på seg. Fordelen ved bruk av en mygg-mikrofon er at den sørger for at støy fra forelesningssalen (hosting, lyd av papirer som blas i, tasting på datamaskiner) ikke blir fanget opp i like stor grad som dersom opptakeren blir lagt lenger unna foreleseren. Ved en slik mikrofon vil også gjøre det mulig for foreleser å bevege seg fritt i forelesningssalen uten å måtte bekymre seg for lyd kvaliteten. Nyere opptakere er enkle å håndtere, og fordrer kun at opptakeren blir skrudd på, at lyden justeres etter hvor kraftig lydutslaget vises på en liten skjerm på opptakeren, og at det trykkes på recordknappen. Opptaket lagres automatisk, og opptak av andre del av forelesningen vil ikke slette opptaket av den første timen.

I auditorium 1 i Georg Sverdrups hus er det dessuten en meget praktisk løsning. Der bruker foreleser alltid mikrofon, og lyden går fra mikrofonen, gjennom en miksepult ved kateteret, før den går ut gjennom høyttalerne. Dette gjør det mulig å tappe lyden direkte fra miksepulten, ifølge overingeniør, Knut Ottersen, audio-visuelt ansvarlig ved GS. Her behøver man altså ingen ekstra mygg-mikrofon festet til foreleser. Ved å feste en kabel fra diktafonen til miksepulten som lyden fra forelesningsmikrofonen går gjennom, er det bare å iverksette opptaksfunksjonen på diktafonen.

Publisering

Når opptakene er gjort, kobles opptakeren til datamaskinen med en USB-kabel. Så kan lydfilet eksempelvis lastes opp på Classfronters emneside over faget det er gjort lydopptak fra, eller de kan publiseres på www.iss.uio.no/webcasts . Sistnevnte er en nettside, overingeniør ved ISS, Frank Paul Silje, har laget som står klar til bruk. SV-infosenter eller studieveilederen ved sosiologi kan for eksempel tildeles ansvaret for dette. Ved å legge ut opptakene på Classfronter begrenses tilgangen til lydopptakene. Vi kan imidlertid ikke garantere at disse ikke spres blant studentene eller legges ut på andre nettsider. Hvis de legges ut på ISS-siden, vil de være åpne for alle, også de som ikke er emnestudenter ved faget. Det er en rekke fordeler og ulemper ved begge løsningene. Disse vil

problematiseres utover i dokumentet.

Det er mulig å redigere lydfilen ved hjelp av en gratis programvare (CastRipper), men per nå mener PU dette vil være for tid- og kostnadskrevenende. Faren er også at det vil ta u hensiktsmessig lang tid før opptakene legges ut på nettet. På TF har de valgt kun å fjerne lange pauser, slik at gjengivelsen av forelesningen blir så lik det som faktisk skjedde som mulig.

Kostnader

Diktafonen Edirol R-09HR anbefales av førstekonsulent Tor Morten Vangen ved Konsulenttjenesten for funksjonshemmede studenter, både fordi den er svært brukervennlig, kan gjøre opptak i MP3-format og gir god lyd kvalitet. En eldre versjon av denne er i bruk ved Teologisk Fakultet. Diktafonen koster om lag 3390,- inkl. mva. Av mygg-mikrofoner finnes ulike varianter, men her bør god lyd prioriteres. Sony sin ECM CS10 koster 599,- inkl. mva. Kjøpes flere samtidig bør en kunne forhandle seg fram til kvantumsrabatt.

Podcasting som læringsmiddel

Podcasting av forelesninger er ikke noe særlig utbredt ved universiteter og høyskoler i Norge, selv om det gjøres i stor utstrekning ved flere kjente internasjonale universiteter. I så måte har vi lite norsk empiri å vise til. Etter det PU erfarer troner Teologisk Fakultet hittils som den fremste utdanningsinstitusjonen når det gjelder publisering av lydopptak fra forelesningsrekker. Ellers har Universitetet i Tromsø publisert videoopptak fra forelesninger. Siden vi mener publisering av filmerte forelesninger stiller i en noe annen kategori enn lydopptak, velger vi kun å trekke inn informasjon fra TF sine evalueringer i denne kortfattede drøftingen av mulige problemstillinger som kan oppstå ved tilgjengeligjøring av lydfiler fra forelesninger.

Ringvirkninger av kvalitetsreformen

Før kvalitetsreformen var det større rom for å legge opp studieløpet på egenhånd. De pedagogiske tiltakene som ble iverksatt i forbindelse med kvalitetsreformen har medført mindre fleksibilitet i studieløpet. Krav om økt studentaktivitet som skriving av oppgaver og obligatorisk seminar deltakelse, har ført til at flere studenter er mer sårbare i undervisningsløpet. For studenter med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom kan det være vanskelig å studere fullt hele semesteret. For de som i perioder er forhindret fra å gå på forelesning, kan det være tungt å ta seg inn igjen i møte med kvalitetsreformens nye krav. Det at forelesningsnotater blir lagt ut i Classfronten er til stor hjelp, men ved podcasting vil en også favne om studenter som lærer best ved å lytte og de som av ulike årsaker har problemer med å ta egne notater under forelesningene. Et alternativ for de studenter som har senebetennelse eller andre PC-relaterte muskulære plager, er å benytte seg av diktafon til å ta egne lydopptak. Stjernø-utvalget går spesifikt inn på dette i NOU 2008:03 :

Mange av de funksjonshemmede studentene har behov for å gjøre opptak av forelesningene. Stort sett ordner det seg, men enkelte forelesere gir ikke tillatelse. Utvalget mener funksjonshemmede studenter bør ha rett til å gjøre lydopptak av forelesninger, og at institusjonene må sørge for at de får anledning til det. ¹

Her vil Konsulenttjenesten være behjelpelig med å låne ut diktafoner, men selv om foreleser godtar en slik form for individuell tilrettelegging, kan det være utfordrende å gjennomføre i praksis. Det kan for eksempel være vanskelig for studenten å plassere seg slik i auditoriet at foreleserens stemme ikke forsvinner i støy og sus fra resten av rommet.

Universell utforming

Ifølge Universitets- og Høgskoleloven § 4-3 annet ledd, i, skal studentenes læringsmiljø være utformet etter prinsippet om universell utforming «så langt det er mulig og rimelig».² Med universell utforming menes det at miljøet skal utformes på en slik måte at alle studenter som er kvalifisert for opptak kan få utbytte av utdanningen uavhengig av funksjonsnivå og med minst mulig bruk av særløsninger. Målet er å gi studenter gode muligheter til å kunne ta utdanning ved UiO på tross av ulike forutsetninger. Universell utforming har derfor blitt en viktig strategi for å nå målet om å gjøre høyere utdanning tilgjengelig for alle. Punkt 5 sier videre at institusjonen skal, så langt det er mulig og rimelig, legge studiesituasjonen til rette for studenter med særskilte behov. I tråd med dette har UiO i Strategisk plan for 2005-2009 satt som mål å bedre læringsmiljøet ut fra ovennevnte prinsipp. «studiene og læringsmiljøet ved UiO [skal bli] bedre for alle, og føre til at flere kandidater oppnår gode resultater. Universell utforming som norm innebærer å bygge ned barrierer som stenger ute studenter, og reduserer behovet for individuell tilrettelegging.» Disse retningslinjene kan lett bli rammekrav uten substans. Noe vi håper kan endre på dette er den kommende Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven som ventes å tre i kraft 1.1.2009. Ifølge den loven vil det fra da av betraktes som ”diskriminerende å ikke sørge for universell utforming og tilrettelegging på visse områder”.³

Slik vi ser det kan det virke noe irrasjonelt at flere studenter i samme auditorium skal sitte med hver sin diktafon og få lydopptak av varierende kvalitet, i stedet for organiserte opptak hvor foreleser ”mygges opp” til én diktafon som sikrer god lyd kvalitet. Sistnevnte alternativ forutsetter at lydfilene blir gjort tilgjengelige. Publisering kan skje med ulik grad av begrensning. Et alternativ er at lydfilene er tilgjengelige for alle interesserte på ISS sine sider. Et annet alternativ er å begrense det til at program- og enkeltemnestudenter som er eksamensoppmeldt får tilgang via Classfrontier. Et tredje alternativ er at opptakene blir forbeholdt studenter med dokumenterte særskilte behov. Vi mener at sistnevnte alternativ vil kreve en siling av studenter som vil gi unødvendig bruk av administrative ressurser. Dersom et av de to øverste alternativer derimot velges, vil dette være i tråd med sentrale retningslinjer om et universelt utformet læringsmiljø. Det vil gi en løsning av god kvalitet som vil komme flertallet av studenter til gode, og forhåpentligvis medføre at færre studenter må søke om individuell tilrettelegging.

Opphavsrett versus rett til individuell tilrettelegging

Det er uklart hvilke regler som gjelder for lydopptak og publisering av forelesninger ved UiO. Intellectual Property Agreement universitetet har med de ansatte, sier ikke noe eksplisitt på dette området. I henhold til Åndsverkslovens §1, «Den som skaper et åndsverk, har opphavsrett til verket»⁴ kan det hevdes at foreleser med rette kan nekte studenter å gjøre opptak. Dersom foreleser synes det er ubekvemt å forelese når det gjøres opptak for publisering, kan det dessuten tenkes at forelesningen vil bære preg av dette. Hvis kvaliteten på forelesningen forringes for studentene som har møtt opp, bør de frammøtte prioriteres. Dette kan også sees som et tungtveiende argument for at eventuell publisering av opptak bør være basert på forelesers fulle samtykke. Uansett skal hensynet til studenter med spesielle behov ivaretas, i henhold til Universitets- og høyskolelovens §4-3, ledd fem. Disse studentene bør etter vår mening ikke hindres i å ta opptak til privat bruk. Vi mener imidlertid at UiOs mål om et læringsmiljø som reduserer behovet for individuell tilrettelegging, se Strategisk plan for 2005-2009⁵, ivaretas best ved publisering. Dette fordi det frigir tid hos studenter med særskilte behov, som dermed får tilgang til læringsmidler med minst mulig hinder. Da slike studenter kan ha redusert arbeidskapasitet grunnet sin funksjonsnedsettelse, er dette av stor betydning. Slik kan energien benyttes på det faglige innholdet, framfor det å bruke tid og krefter på byråkratiske søknadsprosesser.

-
- ¹ Stjernø-utvalgets innstilling,
<http://www.stjerno.no/get/565> (se punkt 19.3)
- ² Foredrag ved Inga Bostad, viserektor for utdanning ved UiO, under Nasjonal konferanse om inkluderende læringsmiljø, 2008,
<http://www.universell.no/articleview.aspx?articleID=245> (linken til presentasjonen ligger nederst på denne siden)
- ³ Foredrag ved Tove Eikrem fra Nasjonalt Dokumentasjonssenter under Nasjonal konferanse om inkluderende læringsmiljø, 2008,
<http://www.universell.no/articleview.aspx?articleID=252><http://www>
- ⁴ Lovdata, Lov om opphavsrett til åndsverk m.v.,
http://lovdata.no/cgi-wift/wiftldles?doc=/usr/www/lovdata/all/nl-19610512-002.html&emne=%c5ndsverk*&&
- ⁵ Strategisk plan for UIO 2005-2009,
(<http://www.admin.uio.no/prosjekter/strategi/DOKUMENTER/StrategiskplanUiO2005-2009.doc>)
(se punkt 2 på side 7)

Misbruk av lydfiler?

Frykten for at forelesere vil bli direkte sitert fra lydopptakene er slik PU ser det forståelig og reell. Med et lydopptak å vise til, vil en foreleser i større grad stå til rette for eventuelle faktafeil, radikale eller mindre presise uttalelser. Vanlig praksis ved skriftlige arbeider blant studentene ved UiO i dag er imidlertid at henvisninger til forelesninger kun skal brukes i kvalifiserings- og seminaroppgaver, og da helst i liten grad. Hovedargumentet for dette, slik vi ser det, er at fortløpende notater kan utgjøre en mulig feilkilde til hva foreleser vil stå inne for i det lange løp utad. Da dette aspektet forsvinner, står vi igjen med muligheten for at foreleser har uttalt seg uheldig eller sagt noe feil, altså at foreleseren selv er en feilkilde. Høytlesning av nøye forberedte forelesningsmanuskripter er en relativ sikker metode for å unngå et slikt problem. Dette ser vi imidlertid som et uheldig alternativ, både med tanke på foreleserne og deres tilhørere. Å utarbeide slike dokumenter vil bli meget tidkrevende for foreleser. Vi ønsker dessuten å beholde muligheten til å stille spørsmål underveis i forelesningen. PU ønsker ikke at forelesere skal føle seg presset til å sikre seg mot feilsiteringer i en slik grad at forelesningene vil miste det spontane og levende ved seg. Vi foretrekker forelesninger med autentisk preg.

PU foreslår at det midlertidig utarbeides en klausul på de sidene hvor lydfilene legges ut på Classfronten (eventuelt på ISS sine nettsider), hvor lyttere forbyes å bruke lydfilene som kilde for sitat uten eksplisitt godkjenning fra foreleseren. Her bør det presiseres at lydfilene er opptak fra ordinære forelesninger, og at det ikke er snakk om redigerte forelesninger med høytlesning fra et nøye bearbejdet manuskript.

Ivaretas foreleseres og studenters personvern?

Det kan tenkes at forelesere føler de må legge bånd på hva de sier, og at studenter ikke lenger i like stor grad våger stille spørsmål hvis de vet det vil bli publisert. Dette vil i så fall være svært uheldig. PU gjorde ett upublisert opptak i auditorium 1 på GS i vår, og har i høst gjort upubliserte opptak i auditorium 4 i Eilert Sundts hus, begge etter samtykke fra henholdsvis Gunnar C.Aakvaag og Ragnvald Kalleberg. I GS fant vi at studentenes spørsmål knapt er hørbare ved opptak med myggmikrofon festet til foreleser på grunn av avstanden, mens de lettere blir fanget opp av mikrofonen i den lille forelesningssalen på ES. Her kan en til dels også gjenkjenne studentenes

stemme. Muligheten for studenter til å stille spørsmål uten å være redd for å bli kjent igjen på opptak, er altså størst i de store auditoriene. På TF har de imidlertid ikke fått tilbakemeldinger på at dette er noe problem for studentene, ifølge førstekonsulent på Avdeling for Kompetansehevede Studier ved TF, Solveig Hildre Spilling. Der har de også valgt å gjenta spørsmål fra salen, slik at disse skal komme tydelig med på opptakene.

På tross av at opptak av forelesninger etter formell praksis kun skal skje under samtykke fra foreleser, er vår påstand at ingen foreleser i dag kan forsikre seg om at den forelesningen de har ikke blir tatt opp og lagt ut på nettet. Mulighetene for å gjøre opptak er mange og lett tilgjengelige. Dagens mobiltelefoner og PCer har ofte opptaksutstyr inkludert, og brukes tidvis av studenter til opptak av forelesninger. Enkelte studenter legger også opptak ut på nettsider uten at foreleser blir informert om dette. Vi har ingen grunn til å tro at dette er spesielt utbredt, men når invadering av det private rom brukes som argument mot publisering av lydopptak, er det viktig å ta dette relativt nye fenomenet med i vurderingen. Data- og mobilindustrien presenterer stadig nyere og bedre opptaksutstyr for lyd og bilde, og enkelte av disse er rettet spesielt inn på foredrag og møtevirksomhet. Microsofts nye program, OneNote, gjør lydopptak og registrerer hvor i opptaket brukeren gjør notater. Dette gjør at en i ettertid kan klikke seg inn på egne notater og lytte til det som ble sagt parallellt med noteringen. Man kan argumentere for bevaring av det private rom, men vår påstand er at dette rommet alt er i endring, uansett hvorvidt dette sees som en ønsket utvikling eller ikke.

Hva vil skje med oppmøtet?

Før oppstarten av prøveprosjektet ved TF, var et av spørsmålene hva dette ville gjøre med det fysiske oppmøtet på forelesningen. Man var også redde for at forelesningene som sosial arena kunne gå tapt. Erfaringene ved TF viser imidlertid at studentene stiller til forelesning i like stor grad som i fag hvor det ikke gjøres lydopptak av forelesningene. Oppmøtet synker gradvis nærmere semesterslutt, men ikke i større grad enn i fag som ikke er podcastet. Evalueringene ved semesterslutt avdekket også at det var studenter som allerede hadde vært på forelesningene som benyttet seg av lydfilene. Tilbakemeldinger fra studenter viste at lydfilene ikke ble brukt som en erstatning, men snarere som et verktøy for repetisjon og videre fordypning. Vår opplevelse er at det er det sosiale aspektet ved å gå på forelesning ikke kan erstattes av et lydopptak. Vi mener at det å delta på forelesninger har en viktig strukturerende funksjon i studiehverdagen, og antar derfor at oppmøtet ikke vil berøres i vesentlig grad ei heller på sosiologi.

PU foreslår at det åpnes opp for et prøveprosjekt våren 2009. Slik vil både forelesere, ledelsen og studenter via PU ha et bedre grunnlag for å fatte en prinsipiell beslutning hvorvidt podcasting er gunstig eller uheldig med tanke på studenters læring og læringsmiljø. Slik vi ser det, vil sosiologi ved UiO kunne markere seg positivt på området inkluderende læringsmiljø ved å innføre podcasting av forelesninger. Derfor mener vi feltet bør komme inn under instituttets lupe for nøyere granskning. Ved å være i forkant av utviklingen, mener vi sosiologi ved UiO vil kunne få positiv oppmerksomhet og større tiltrekningskraft på studenter som skal velge studiested.

Oslo, 30/9-2008

På vegne av Programutvalget i sosiologi,
Hanne Gro Lille-Mæhlum og Silje Helene Meum

